

Apolitikai pártok természetesen már Washington kormányzata idején kialakultak, a politikusok többsége azonban úgy tekintett rájuk, mint mulékony anomáliákra, a köztársaság gyermekbetegségeire, amelyek idővel megfognak szűni. Az 1815-ös háborút követő nacionalista közhangulat és gazdasági fellendülés idején a Föderalista Párt lassan felbomlott, egyes hívei csatlakoztak a republikánusokhoz, és úgy tűnt, a pártviszályok hamarosan teljesen eltűnnek majd. Egy bostoni újságíró ezért a „jó érzések korának” nevezte el ezt a korszakot. Az 1819-es gazdasági válság azonban újra kielezte a regionális és osztályellentéteket. A (Jeffersoni) Republikánus Párt előbb két frakcióra bomlott, a demokrata republikánusok és a nemzeti republikánusok csoportjára, majd a Demokrata és a Whig Párt kialakulásával újra helyreállt a kétpártrendszer.

De mindig akadtak olyan független szellemiségű vagy csak a washingtoni politikai

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK 39. ELNÖKE

JIMMY CARTER

1977. JANUÁR 20.–1981. JANUÁR 20.

A WATERGATE-ÜGY ÉS A VIETNAMI HÁBORÚ MIATT AZ AMERIKAI TÁRSADALOM ELVESZÍTETTE BIZALMÁT A HIVATÁSOS POLITIKUSOKBAN, ÉS KÉSZEN ÁLLT EGY OLYAN ELNÖKJELÖLT TÁMOGATÁSÁRA, AKI MÉG SEMMILYEN SZÖVETSÉGI POLITIKAI HIVATALT NEM TÖLTÖTT BE – PUSZTÁN AZÉRT, MERT NEM SOK KÖZE VOLT A KORMÁNYZAT KORÁBBI TEVÉKENYSÉGÉHEZ. JIMMY CARTER, GEORGIA KORMÁNYZÓJA (1971–1975) FELISMERTE EZT, S ÚGY DÖNTÖTT, INDUL AZ ELNÖKVÁLASZTÁSON. EZEN SAJÁT ÉDESANYJA IS ANNYIRA MEGLEPŐDÖTT, HOGY A HÍR HALLATÁN VISSZAKÉRDEZETT: „MINEK AZ ELNÖKE AKARSZ TE LENNI?”

körökön kívül álló személyiségek, akik nem követték hűen a pártok által kijelölt utakat. A katonatiszteket már hivatásuknál fogva is úgy lehetett feltüntetni, mint akik a pártoktól függetlenül az egész nemzet érdekeit képviselik. A társadalomnak pedig néha olyannyira elege lett a „hiva-

tásos” politikusokból, hogy a tőlük távol álló személyek a győzelem reményében indulhattak az elnökválasztásokon.

Carter mintegy harminc előválasztáson bizonyította be, hogy van esélye a győzelemre, mérsékelt hangnemű választási hadjáratán a családi és az erkölcsi értékekre

helyezte a hangsúlyt, nyitott, átlátható kormányzást ígért, és azt, hogy sohasem fog hazudni az amerikai népnek. Sikerült elfogadtatnia magát pártja északi liberálisaival, és mivel a polgárháború óta ő volt az első „igazi déli” elnökjelölt (aki nemcsak Délen született, de ott is élt), a déli fehérek ugyanúgy támogatták, mint a déli feketék.

Ő nevezte ki a legtöbb nőt és feketét a szövetségi hivatalokba. A vietnami háborús szolgálat megtagadóit – de nem a dezertőröket – kegyelemben részesítette (1977).

Megpróbált másként viselkedni, mint ahogy a hivatásos politikusoktól megszokott volt: James helyett Jimmynek nevezte magát, öltöny helyett pulóverben jelent meg a televízióban, és beiktatása után nem autóban hajtott a Kongresszus épületétől a Fehér Házig, hanem feleségével kézen fogva, gyalog sétált végig a Pennsylvania sugárúton. Az elnöki jachtot is eladatta, lányát állami iskolába küldte.

JIMMY CARTER

Születés:
Plains, Georgia,
1924. október 1.

Párt:
Demokrata Párt

Választási győzelem:
1976

Választási vereség:
1980

Házastárs:
Eleanor Rosalynn Smith
(1927–)

Fontos környezetvédelmi törvényeket írt alá, 1977-ben megtiltotta, hogy a szennyvizet az óceánba vezessék. Az olajválságot hosszú távú programmal igyekezett megoldani, mely korlátozta az importot, fokozatosan felszabadította a belső olajkészlet árát, és alternatív energiaforrások felhasználását sürgette. Elfogadtatta a Szenátussal a Panama-csatorna-szerződést

A külügyekben az emberi jogokra helyezte a hangsúlyt. Csökkentette a jobboldali diktatúráknak nyújtott támogatást, bár az amerikai külpolitikai érdekek szempontjából fontosabb parancsuralmi rendszerek esetében ezt nem tehette meg. Támogatni próbálta a kommunista országok ellenzéki gondolkodóit, s 1979 júniusában aláírta Brezsnyevvel a SALT-2

iszlám fundamentalista kormányzat hallgatóságos támogatásával túsul ejtették az amerikai nagykövetség munkatársait. Carter nem tudta kiszabadítani őket sem diplomáciai eszközökkel, sem gazdasági szankciókkal, sem katonai akcióval.

Afganisztán szovjet megszállása után az elnöknek figyelmeztetnie kellett a Szovjetuniót, hogy a Perzsa-öböl

ban az volt, aminek megválasztása idején feltűntette magát: egy kívülálló Washingtonban, aki nem értett eléggé a kormányzás mesterségéhez. Terveit nem volt képes elfogadtatni a Kongresszussal, és nem tudta erélyes fellépéssel maga mögé állítani az amerikai társadalmat. Néha elveszett a részletekben: képes volt személyesen foglalkozni azzal, hogy ki és mikor hasz-

Carter visszaszolgáltatta Magyarországnak a második világháború során amerikai kézre került Szent Koronát, amelyet Budapesten Cyrus Vance külügyminiszter 1978. január 6-án adott át ünnepélyesen.

(1977), amely szerint 1999. december 31-én a csatorna és környéke újra panamai birtokba kerül.

Nemzeti egészségbiztosítási törvényjavaslatát és adóreformterveit viszont nem sikerült elfogadtatnia, s nem tudott megbirkózni a munkanélküliség és az infláció problémáival sem. A munkanélküliség 7,7%-os maradt, az 1976-ban 4,8%-os infláció pedig 1980-ra 12%-ra emelkedett. Carter a szövetségi deficit felszámolását ígerte, de az 1979-ben 27,7 milliárdos deficit a következő évben megközelítette az 59 milliárdot.

megállapodást a hadászati támadóerőgyverek számának korlátozásáról. A Szenátus azonban ezt nem ratifikálta.

A Carter-kormányzat visszaállította a diplomáciai kapcsolatokat Kínával, és kivonta csapatait Tajvanról. Teng Hsziao-ping miniszterelnök-helyettes volt az első kínai kommunista politikus, aki az Egyesült Államokba látogatott. Jelentős diplomáciai győzelem volt a Carter közvetítésével megkötött, úgynevezett Camp David-i egyezmény (1978), melynek következtében Izrael – az izraeli-egyiptomi békeszerződés fejében – kivonta haderőit a Sínai-félszigetről.

Az iráni és afganisztáni események azonban aláásták a Carter-kormányzat tekintélyét. 1979-ben Reza Pahlavi sah elmenekült Iránból, majd radikális teheráni diákok az

megszerzésére irányuló akciót „*az Egyesült Államok létfontosságú érdekei elleni támadásnak fogja tekinteni, és a katonai erőt is beleértve minden rendelkezésére álló eszközzel meg fogja akadályozni*”. Ezt nevezték Carter-elnöknek. Az amerikai kormány katonai segítséget nyújtott a szovjet megszállók ellen harcoló mudzsahedin lázadók-nak, megtiltotta a Szovjetunióba irányuló gabonaszállításokat, és támogatta az 1980-as, moszkvai olimpia bojkottálását. A katonai kiadások növelésével pedig megindította a „kis hidegháború” néven emlegetett folyamatot.

Carter rendkívül gyorsan elveszítette népszerűségét, támogatottsága már 1979-ben 26%-ra csökkent, és a következő évben csekélyebb volt, mint Nixoné a Watergate-ügy idején. Talán való-

nálhatja a Fehér Ház teniszpályáját. Másokat azzal háborított fel, hogy túl sokat emlegette: Amerika lehetőségei sem korlátlanok. Annyit elért, hogy pártja jelölte az 1980-as elnökválasztáson, de Ronald Reagantól vereséget szenvedett.

Elnöksége után különböző humanitárius akciók fáradhatlan és bőkezű támogatója lett, s közvetítő szerepet vállalt több nemzetközi konfliktusban. 1996 augusztusában Magyarországon is látogatást tett, és a Habitat for Humanity és a Jimmy Carter Working Project keretében személyesen vett részt tíz faház összeszerelésében Vác-on. Ő volt az első korábbi amerikai elnök, aki Kubába látogatott (2002), és ugyanebben az évben több évtizedes tevékenységéért megkapta a Nobel-békedíjat. ♦